

Original Research Article

Examining the Impacts of Tourism on the Economic and Socio-Cultural Indicators of Quality of Life: A Case Study of Ashkezar City

Mehrangiz Rezaee^{1*}, Seyed Ali Hoseini Pour Ezabadi²

¹ Assistant professor, Department of Geography, Yazd University, Yazd, Iran

² Master of science in geography and tourism planning, Yazd University, Yazd, Iran

10.22034/GRD.2025.22638.1644

Received:

January 10, 2025

Accepted:

March 12, 2025

Keywords:

Economic dimensions,
Socio-cultural dimensions,
Quality of life, Urban
tourism, city of Ashkezar

Abstract

When a human settlement transforms into a tourist destination, the lives of its residents are inevitably influenced by tourism activities. Understanding the impacts of tourism development on the indicators of quality of life is critical for urban managers and tourism policymakers to ensure successful planning. This study, recognizing the importance of this issue, seeks to examine the effects of tourism on the economic and socio-cultural dimensions of the citizens of Ashkezar, which is one of the prominent tourist destinations in Yazd Province. Methodologically, this research employs a survey approach based on questionnaires and subjective indicators. Using Cochran's formula, the sample size was estimated to be 100 individuals, and data analysis was conducted using statistical methods in the SPSS software. The findings indicated that tourism development had no significant impact on five dimensions including "citizens' sense of well-being", "self-confidence", "hope for life", "public health in urban spaces", and "traffic culture". However, it negatively influenced aspects such as "culture of cooperation", "reinforcement of cultural-social beliefs", "enhanced security", "reduction of begging", "citizens' expectations", and "family relationships". From an economic perspective, tourism showed no effect on indicators such as "land price increases" and "government sector investments", but it negatively impacted "inflation levels", "production rates", and "cost of living reductions". Overall, the results suggest that, while tourism has a positive effect on socio-cultural indicators, it remains ineffective economically in Ashkezar. Based on these findings, urban and tourism planners can develop appropriate strategies to promote this sector and enhance the quality of life in Ashkezar.

E-ISSN: 2588-7009 /© 2023. Published by Yazd University. This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

* **Corresponding Author:** Mehrangiz Rezaee

Address: , Yazd University, Yazd, Iran

Email: Rezaee.m@Yazd.ac.ir

Extended Abstract

1. Introduction

Overall, tourism development has multiple impacts on the indicators of quality of life, which have been highlighted in various studies. Economically, tourism can lead to increased local revenues, the creation of new job opportunities, and the strengthening of local businesses. These factors contribute to reducing unemployment rates and improving the living conditions of residents. For example, studies have shown that cities with strong tourist attractions experience faster economic growth due to the influx of tourists. Therefore, sustainable and intelligent tourism management is essential to maximize its benefits and minimize adverse effects. Ashkezar, a city rich in historical and cultural heritage in Yazd Province, offers a diverse range of tourism resorts, including historical sites like ancient fortresses, old mills, and historical complexes such as Hojjatabad and Bandarabad. Additionally, natural attractions like mountains, valleys, and lush gardens enhance the city's appeal. Tourism activities in Ashkezar include visiting historical sites, hiking and trekking, participating in local festivals, and enjoying traditional cuisine. Ashkezar also provides various tourism services and infrastructure, including hotels, guesthouses, eco-lodges, restaurants, and cafés, alongside tour guides and tourism services. The city hosts various cultural festivals, local exhibitions, and religious ceremonies, attracting a wide array of visitors. This research aims to identify and comprehensively analyze the impacts of tourism on the socio-cultural and economic dimensions of citizens' lives in Ashkezar. The effects and outcomes of tourism in these two areas of quality of life are examined to stimulate planning efforts aimed at improving living standards in line with tourism development in the city.

2. Research Methodology

The study followed a quantitative approach, and the data collection was based on library research, field surveys, and structured questionnaires. To enhance the depth and accuracy of the analyses, each variable or item was examined through field visits and status checklists. Sampling from the statistical population was carried out using a stratified method in line with the study objectives. Initially, the impact of tourism on the quality of life of the community was assessed through consultation with experts and specialists. In the second stage, surveys were conducted among the residents of Ashkezar. In the first stage, due to the limited number of tourism experts in Ashkezar, the study included all the existing 18 individuals. In the second stage, based on Cochran's formula and with an alpha error rate of 0.09, a sample size of 118 individuals was selected from the total population of 38,246 in Ashkezar City (2021-2022). Surveys were then conducted among the city residents. In an inferential data analysis, it is essential to first test the normality of the data distribution. For this purpose, the Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk tests served to assess the goodness-of-fit of the data distribution. The results of these tests for each dimension showed values of 0, rejecting the assumption of normal data distribution. Consequently, non-parametric tests such as analysis of variance were applied, specifically the Kruskal-Wallis, Wilcoxon, and Friedman tests.

Study area: The geographical scope of this study was the city of Ashkezar in Yazd Province, which is considered one of the ancient cities with a history spanning more than 2,000 years. Ashkezar ranked as the seventh largest city in terms of area and the eleventh largest in terms of population in the province in 2021-2022, with a total population of 38,246 individuals. A total of 23 historical sites and cultural monuments have been identified in Ashkezar.

3. Results and discussion

Based on the research findings, one of the tangible effects of tourism on the economic and social indicators in Ashkezar is the conservation of the natural and cultural resources in the city. This has prompted local authorities

and communities to take greater protective measures to prevent environmental damage and preserve historical monuments. Tourism revenues have been utilized for the restoration and maintenance of the historical sites. Additionally, the increased visits to the ecotourism attractions, such as historical gardens, have boosted public and tourist interest, subsequently enhancing the conservation level of these natural and historical assets. The presence of tourists and their interaction with nature and history have raised awareness and appreciation of the importance of protecting these valuable resources. Furthermore, the tourism-generated income has been allocated to the preservation and maintenance of gardens and historical landmarks. Tourism in Ashkezar has also contributed to reducing certain forms of moral corruption, such as drug trafficking and human trafficking crimes. Tourism activities that have played a role in reducing moral corruption include "organized and licensed tours" and "the hosting of cultural and historical events". These activities have led to increased oversight, the presence of security forces, the creation of cultural and educational spaces, and improved social infrastructure, thereby diminishing instances of moral corruption. Among other positive outcomes, healthcare services in Ashkezar have improved with the construction and equipping of medical centers and clinics. Multiple enhancements in urban services also exemplify the impact of tourism, such as improved transportation infrastructure, which includes upgraded roads, the creation of new routes, and increased accessibility to tourist destinations. Additionally, the expansion of accommodation facilities, including hotels, guesthouses, and eco-lodges, has significantly enhanced urban services. Tourism has also contributed to better welfare services, such as the development of restaurants, cafés, and shopping centers. Finally, the growth of cultural and recreational spaces, including museums, parks, and leisure centers, underscores the positive influence of tourism on urban services in Ashkezar.

4. Conclusion

This study aimed to evaluate the impact of tourism development on the quality of life of Ashkezar residents in economic and socio-cultural dimensions. Based on the inferential statistical results, the hypothesis regarding the effect of "tourism development" on the "economic" dimension was rejected, while its positive impact on the "socio-cultural" dimension was confirmed. Given that the primary focus of this research was on assessing economic and socio-cultural impacts, it is recommended that future studies delve more into the environmental effects of tourism development in the region. Such investigations can provide a better understanding of how tourism influences the residents' quality of life.

مقاله پژوهشی

بررسی تأثیرات گردشگری بر شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی کیفیت زندگی (مطالعه موردی: شهر اشکذر)

مهرانگیز رضائی^{۱*}، سیدعلی حسینی پور عزآبادی^۲

^۱ استادیار، گروه جغرافیا، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

^۲ کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی گردشگری، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

doi 10.22034/GRD.2025.22638.1644

تاریخ دریافت:

۲۱ دی ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش:

۲۲ اسفند ۱۴۰۳

چکیده

هنگامی که یک سکونتگاه انسانی به یک مقصد گردشگری تبدیل می‌شود، زندگی ساکنان آن تحت تأثیر فعالیت‌های گردشگری قرار می‌گیرد. بررسی اثرات توسعه گردشگری بر کیفیت زندگی برای مدیران شهری و مسئولان گردشگری جهت برنامه‌ریزی موفق مهم است. تحقیق حاضر نیز با درک این موضوع سعی داشته است اثرات گردشگری بر ابعاد اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی شهروندان اشکذر که از مقاصد اصلی گردشگری در استان یزد است را تحلیل و واکاوی نماید. این تحقیق به لحاظ روش، از نوع پیمایشی مبتنی بر پرسشنامه و شاخص‌های ذهنی است. با استفاده از قاعده‌ی کوکران حجم نمونه ۱۰۰ نفر برآورد شده و به‌منظور تحلیل از روش‌های آماری در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد توسعه‌ی گردشگری بر افزایش ۵ گویه‌ی «حس خوب در شهروندان»، «اعتماد به نفس شهروندان»، «امید به زندگی»، «سطح بهداشت در فضاهای عمومی شهر» و «فرهنگ ترافیک» بی‌تأثیر و بر روی «افزایش فرهنگ همکاری»، «تقویت باورها و اعتقادات فرهنگی-اجتماعی»، «افزایش امنیت»، «کاهش تكدی‌گری»، «سطح توقعات شهروندان»، «تقویت روابط خانوادگی» تأثیر منفی داشته است. در بعد اقتصادی نیز بر گویه‌هایی مانند «افزایش قیمت زمین» و «افزایش سرمایه‌گذاری بخش دولتی» بی‌تأثیر و بر روی سه گویه‌ی «افزایش تورم»، «افزایش سطح تولید» و «کاهش هزینه‌های زندگی» تأثیر منفی داشته است. به‌طورکلی نتایج نشان می‌دهد در شهر اشکذر گردشگری در شاخص‌های «اجتماعی-فرهنگی» اثر مثبت داشته و در شاخص «اقتصادی» بی‌تأثیر بوده است. برنامه‌ریزان شهری و گردشگری با توجه به نتایج این پژوهش، برنامه‌های مناسبی را برای توسعه این صنعت در راستای ارتقاء سطح کیفیت زندگی در شهر اشکذر می‌توانند طراحی کنند.

کلیدواژه‌ها:

ابعاد اقتصادی،

ابعاد اجتماعی-فرهنگی،

کیفیت زندگی،

گردشگری شهری،

شهر اشکذر،

۱ مقدمه

شهرها زمانی پویاتر و توسعه‌یافته‌تر می‌شوند که بر توسعه شهری پایدار و رفاه ساکنان خود تمرکز کنند. گردشگری به‌عنوان یکی از سودآورترین و اشتغال‌زاترین صنایع جهان، نقشی محوری در توسعه شهری و ارتقای کیفیت زندگی شهری دارد. از همین رو، توسعه گردشگری به‌عنوان یک نیروی محرک قدرتمند اقتصادی و اجتماعی در بسیاری از شهرهای جهان است. این رشد مزایای بی‌شماری از جمله افزایش درآمدهای محلی، ایجاد فرصت‌های

Email: Rezaee.m@Yazd.ac.ir

* نویسنده مسئول: مهرانگیز رضائی

آدرس: گروه جغرافیا، دانشگاه یزد.

شغلی جدید و افزایش زیرساخت‌های شهری را می‌تواند به همراه داشته باشد. علاوه بر این، تبادلات فرهنگی بین گردشگران و ساکنان محلی درک متقابل و تحمل فرهنگی را می‌تواند تقویت کند (بحرینی، ۱۳۹۹).

از دهه ۱۹۵۰، با افزایش جهانی گردشگری، مطالعات در مورد تأثیرات آن افزایش یافته است. اثرات گردشگری بر جوامع میزبان پیچیده است و نیازمند کاوش مداوم است (غلامی، ۱۳۸۹). در این بین، رابطه بین گردشگری و کیفیت زندگی در جوامع محلی موضوع مورد علاقه برای مطالعه است. با پیشرفت سریع شهرنشینی در سرتاسر جهان، شهرها نیاز به ارزیابی کیفیت زندگی خود (QOL) دارند تا نه تنها زیرساخت‌های خود را ارزیابی کنند، بلکه همگام با تغییر ادراک از زندگی، ارزش‌ها و سبک زندگی همگام شوند (تاکانو^۱ و همکاران، ۲۰۲۳). بر همین اساس، در سال‌های اخیر، کیفیت زندگی به یکی از اهداف اصلی توسعه اجتماعی تبدیل شده است که بر سیاست‌گذاری در بسیاری از کشورها تأثیر گذاشته است (ماجدی و همکاران، ۲۰۰۶). توجه به کیفیت زندگی یکی از ویژگی‌های جامعه معاصر است که نه تنها بر زندگی، بلکه بر خوب زیستن تأکید دارد (اصغری زمانی و همکاران، ۱۳۹۱).

سازمان جهانی بهداشت (WHO) کیفیت زندگی را به عنوان ادراک افراد از موقعیت خود در زندگی در رابطه با اهداف، انتظارات، استانداردها، نگرانی‌ها و دل‌بستگی‌های خود تعریف می‌کند. طبق تعریف WHO، این شاخص را در شش دسته می‌توان خلاصه کرد: سلامت جسمانی، رفاه روانی، سطح استقلال، روابط اجتماعی، شرایط محیطی و معنویت (شامل اعتقادات مذهبی و شخصی) (WHO, 2012). در عصر مدرن، مفهوم کیفیت زندگی شهری باهدف تغییر تمرکز از توسعه صرفاً کمی و اقتصادی به توسعه پایدار شهری مطرح شده است. این مفهوم نیاز به شاخص‌های اجتماعی، کیفی و اقتصادی پایدار در برنامه‌ریزی شهری را در تضاد با شاخص‌های صرفاً کالبدی-کارکردی نشان می‌دهد (محمودی نژاد و صادقی، ۱۳۸۸).

مفهوم کیفیت زندگی هر دو شاخص عینی و ذهنی را در بر می‌گیرد (لی و همکاران، ۲۰۲۲). شاخص‌های عینی مانند درآمد بر اساس کمیت یا فراوانی فیزیکی اندازه‌گیری می‌شوند، در حالی که شاخص‌های ذهنی مانند رضایت شغلی و شادی به صورت کیفی اندازه‌گیری می‌شوند. شاخص‌های ذهنی بینش‌هایی را در مورد رضایت فردی و آنچه برای افراد رضایت‌بخش تلقی می‌شود ارائه می‌دهد (خوارزمی، ۱۳۸۳). این تمایز بر اهمیت بررسی یک منطقه نه تنها از منظر عینی و فیزیکی بلکه با در نظر گرفتن واکنش‌های ذهنی انسان تأکید می‌کند. رشد و توسعه گردشگری باعث بروز تغییرات عمیق در بسیاری از شاخص‌های عینی و ذهنی و ویژگی‌های کلان اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی جوامع می‌تواند شود و می‌توان انتظار داشت که گردشگری بر تحقق و یا عدم تحقق برنامه‌های بهبود کیفیت زندگی جوامع اثر قابل توجهی داشته باشد.

به طور کلی، توسعه گردشگری تأثیرات متعددی بر شاخص‌های کیفیت زندگی دارد که در مطالعات مختلف به آن‌ها اشاره شده است. از جنبه اقتصادی، گردشگری منجر به افزایش درآمدهای محلی، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و تقویت کسب‌وکارهای محلی می‌تواند شود. این موارد به نوبه خود باعث کاهش نرخ بیکاری و بهبود شرایط زندگی ساکنان محلی می‌توانند شوند. به عنوان مثال، مطالعات نشان داده‌اند که شهرهایی با جاذبه‌های گردشگری قوی، به دلیل ورود گردشگران بیشتر، شاهد رشد اقتصادی سریع‌تری هستند (رازقی حسینی، ۱۳۹۷). همچنین، گردشگری از طریق افزایش سرمایه‌گذاری‌ها در زیرساخت‌های شهری، باعث بهبود امکانات حمل‌ونقل، اقامتگاه‌ها و خدمات عمومی می‌تواند شود (غلامی، ۱۳۹۰). از جنبه اجتماعی و فرهنگی، تعاملات بین گردشگران و مردم محلی به تقویت درک متقابل و تحمل فرهنگی می‌تواند کمک کند. این تعاملات باعث افزایش همبستگی اجتماعی و تقویت حس تعلق به جامعه می‌شوند. همچنین، توسعه گردشگری به حفظ و ترویج میراث فرهنگی و تاریخ محلی می‌تواند کمک کند. درآمدهای حاصل از گردشگری برای حفاظت و مرمت آثار تاریخی و فرهنگی

¹ Takano

استفاده شوند. علاوه بر این، گردشگری به افزایش آگاهی و تقدیر از فرهنگ و تاریخ محلی می‌تواند کمک کند. با این حال، توسعه ناپایدار گردشگری تأثیرات منفی از جمله افزایش تراکم جمعیت، فشار بر زیرساخت‌های شهری و تغییرات ناخواسته در شیوه زندگی مردم محلی نیز می‌تواند داشته باشد (تاکانو و همکاران، ۲۰۲۳). به همین دلیل، مدیریت پایدار و هوشمندانه گردشگری برای بهره‌برداری از مزایای آن و کاهش اثرات منفی بسیار حیاتی است (غلامی، ۱۳۹۰).

استان یزد به دلیل دارا بودن جاذبه‌های گردشگری تاریخی-فرهنگی و توانمندی بالا در جذب گردشگر داخلی و خارج در گردشگری پیشرفت چشم‌گیری داشته است. اشکذر، شهرستانی با پیشینه تاریخی و فرهنگی غنی در استان یزد، دارای محصولات گردشگری متنوعی است که بازدیدکنندگان بسیاری را به خود جذب می‌کند. این محصولات شامل آثار باستانی مانند قلعه‌های تاریخی، آسیاب‌های قدیمی و مجموعه‌های تاریخی چون حجت‌آباد و بندرآباد است. علاوه بر این، جاذبه‌های طبیعی مانند کوه‌ها، دره‌ها و باغ‌های سرسبز نیز از دیگر محصولات گردشگری اشکذر به شمار می‌آیند. فعالیت‌های گردشگری در اشکذر شامل بازدید از این آثار تاریخی، پیاده‌روی و کوه‌پیمایی در طبیعت، شرکت در جشنواره‌های محلی و فرهنگی و تجربه غذاهای محلی است. زیرساخت‌ها و خدمات گردشگری اشکذر شامل اقامتگاه‌های متنوعی از جمله هتل‌ها، مهمانسراها و خانه‌های بوم‌گردی، رستوران‌ها و کافه‌ها و همچنین خدمات راهنمایی و تورهای گردشگری است. این شهر همچنین میزبان رویدادهای مختلفی مانند جشنواره‌های فرهنگی، نمایشگاه‌های محلی و مراسم مذهبی است که بازدیدکنندگان بسیاری را به خود جذب می‌کند. گردشگران اشکذر عمدتاً از شهرهای دیگر ایران و همچنین گردشگران بین‌المللی هستند که به دنبال تجربه فرهنگ و تاریخ غنی این منطقه هستند. این ترکیب از جاذبه‌های تاریخی و طبیعی، فعالیت‌های متنوع و خدمات گردشگری مناسب، اشکذر را به یک مقصد محبوب برای گردشگران تبدیل کرده است. ما در این پژوهش بر آن هستیم تا ضمن شناسایی و تبیین دقیق جایگاه و اثرات گردشگری بر ابعاد اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی شهروندان، اثرات و دستاوردهای گردشگری بر این دو بعد از کیفیت زندگی شهروندان اشکذر در استان یزد را تحلیل و واکاوی کنیم. بررسی این موضوع بر هدایت برنامه‌ها به سمت بهبود سطح زندگی با عنایت به توسعه گردشگری در این شهر می‌تواند اثرگذار باشد.

۲ مبانی نظری

گردشگری و کیفیت زندگی دارای نظریه‌ها و مدل‌های قابل توجهی هستند که می‌توانند موردبررسی قرار گیرند. با این حال، مطالعات محدودی که به‌طور خاص رابطه بین اثرات گردشگری و کیفیت زندگی در یک جامعه میزبان را تعیین می‌کند، موردبررسی قرار گرفته است (آندرک و نیوپان^۱، ۲۰۱۱:۲۴۸، آندرک و همکاران، ۲۰۰۷:۴۸۵، بنکن‌دورف^۲ و همکاران، ۲۰۰۹:۱۷۲، موسکاردو^۳، ۲۰۰۹:۱۶۱، سیریگی^۴ و همکاران، ۲۰۰۰:۲۸۰). گردشگری شامل جریانی از سرمایه انسانی، فرهنگ و ارتباط متقابل بین آن‌ها است که در فضای جغرافیایی آثار مختلفی مانند افزایش درآمد و اشتغال برای شهروندان محلی بر جای می‌گذارد. «لیو» کیفیت زندگی را عنوان جدید برای مفهوم قدیمی بهزیستی عادی و روانی مردم در محیط زندگی آن‌ها تعریف می‌کند (خادم‌الحسینی و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۹). «فو»، کیفیت زندگی را رضایت کلی فرد از زندگی خود قلمداد می‌کند (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۷).

¹ Andereck & Nyaupane

² Benckendorff

³ Moscardo

⁴ Sirgy

مطالعه‌ای که واحدهای اکونومیت (۲۰۰۵) برای محاسبه شاخص کیفیت زندگی در کشورهای مختلف انجام داده، مجموعه‌ای جامع از متغیرها را برای محاسبه شاخص‌های کیفیت زندگی مورد استفاده قرار داده است. این مطالعه شاخص‌ها را در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، جغرافیایی و بهداشتی دسته‌بندی کرده است (باسخا و همکاران، ۱۳۸۹:۹۸).

ریم^۱ در سال ۲۰۰۰ مدلی با عنوان عناصر اساسی کیفیت زندگی، سلامتی و محیط زندگی ارائه کرده است. در این مدل سلامتی و سکونت‌پذیری به عنوان دو بعد اصلی کیفیت زندگی در نظر گرفته شده است (پورطاهری و همکاران، ۱۳۹۰). مدل دیگری که برای کیفیت زندگی ارائه شده است، مدل تلفیقی کیفیت زندگی است. این مدل بیان می‌کند که کیفیت زندگی شامل سه بعد اساسی ذهنی، عینی و بعد وجودی یا هستی‌گرایانه است که هر یک در تعامل با دیگری است. دلفیم^۲ و همکارانش، کیفیت زندگی شهری را در ابعاد کلان اجتماعی-اقتصادی و محیطی طبقه‌بندی کرده‌اند (قالیباف و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۶). مبانی نظری مربوط به چگونگی درک اثرات گردشگری توسط ساکنان یک جامعه میزبان بینشی را درباره چگونگی بررسی و تفسیر ادراکات ساکنان در زمینه‌ها و شرایط مختلف در مورد اثرات گردشگری فراهم می‌کند (ژو و آپ^۳، ۲۰۰۹: ۷۹، دراپر^۴ و همکاران، ۲۰۱۱: ۶۴).

مدل ایریدکس داکسی: این مدل چهار مرحله‌ای بر اساس این فرض ساخته شده است که باگذشت زمان با افزایش تعداد گردشگران، خصومت بیشتری از سوی مردم محلی نسبت به گردشگران پدیدار می‌شود زیرا اثرات نامطلوب گردشگری منجر به تحریک می‌شود (میسان^۵، ۲۰۰۸: ۲۸، کیم^۶، ۲۰۰۲: ۱۱، دیدریچ و گارسیا-بوادس^۸، ۲۰۰۹: ۵۱۸، کوردرو^۹، ۲۰۰۸: ۳۷، ژو و آپ، ۲۰۰۹: ۷۹).

مدل چرخه عمر مقصد (محصول) باتلر / مرحله توسعه: این مدل نشان می‌دهد که محصول گردشگری در طول زمان توسعه یافته و تغییر می‌کند. علاوه بر این، این مدل پیش‌بینی می‌کند که با افزایش گردشگری، تأثیرات مرتبط با آن نیز افزایش می‌یابد (فردلاین و فاکنر^{۱۰}، ۲۰۰۰: ۷۶۵، دیدریچ و گارسیا-بوادس^{۱۱}، ۲۰۰۹: ۵۱۳، سایمن^{۱۲}، ۲۰۰۶: ۱۱۴، میسون، ۲۰۰۸: ۲۹).

نظریه تبادل اجتماعی (SET): فرض اصلی این نظریه این است که ساکنان توسعه گردشگری را برحسب مزایای مورد انتظار (پاداش) یا هزینه‌های به دست آمده در ازای خدمات خودارزیابی می‌کنند (گورسوی و همکاران^{۱۳}،

¹ Rem

² Delfim

³ Zhou & Ap

⁴ Draper

⁵ Doxey's Irridex

⁶ Mason

⁷ Kim

⁸ Diedrich & García-Buades

⁹ Cordero

¹⁰ Fredline & Faulkne

¹¹ Diedrich & García-Buades

¹² Saayman

⁹ Gursoy

۲۰۱۰:۳۸۳، دیدریچ و گارسیا-بوداس^{۱۰}، ۲۰۰۹:۵۱۷، کیم، ۲۰۰۲:۱۲، لی و بک^{۱۱}:۴۷۶، ۲۰۰۶:۴۲۵، کوآن و وگت^{۱۲}:۳. SET به عنوان یک پایه خوب برای نشان دادن تبادلی که بین گردشگری و کیفیت زندگی رخ می دهد عمل می کند. با این حال، SET به تنهایی برای بررسی تأثیر گردشگری بر کیفیت زندگی نمی تواند کافی باشد بلکه باید با سایر نظریه ها همراه شود تا نشان دهد چگونه کیفیت زندگی به وجود می آید.

نظریه سرریز از پایین به بالا: فرض اصلی نظریه سرریز از پایین به بالا این است که کیفیت زندگی تحت تأثیر رضایت از حوزه های زندگی (به عنوان مثال زندگی اجتماعی، زندگی خانوادگی، زندگی فراغت، زندگی مالی و غیره) است (نیل^۴ و همکاران، ۱۹۹۹:۱۵۵، نیل و همکاران، ۲۰۰۷:۱۵۴، سیری^۵، ۲۰۰۲:۲۴۸، سیری و همکاران، ۲۰۰۰:۲۶۳، اوئیسال^۶ و همکاران، ۲۰۱۲:۶۸۱). گردشگری در یک جامعه این فرصت را فراهم می کند تا بر دغدغه های مختلف زندگی تأثیر بگذارد که بر انواع مختلف تأثیر می گذارد و دامنه های زندگی و در نتیجه کیفیت زندگی را تعیین می کند. از دیگر نظریه های مرتبط با پژوهش به نظریه Ap و مبانی کرومپتون (وانگ^۷، ۲۰۰۶:۴۱۲، کوردرو، ۲۰۰۸:۳۷، دیدریچ و گارسیا-بوداس، ۲۰۰۹:۵۱۷، ژو و آپ، ۲۰۰۹:۷۹)، ظرفیت تحمل اجتماعی (آرچر^۸ و همکاران، ۲۰۰۵:۸۰، کیم، ۲۰۰۲:۱۰، ۳۹، لی و بک، ۲۰۰۶:۴۶۸)، مبانی دوگان (کوردرو، ۲۰۰۸:۳۸)، نظریه سرریز از بالا به پایین، نظریه سرریز افقی و جبران خسارت نیز می توان اشاره کرد.

در ادامه، به برخی مطالعات انجام شده داخلی و سپس خارجی که به صورت مستقیم و غیرمستقیم با موضوع تحقیق ارتباط دارد اشاره می شود.

یافته های پژوهش حسن و همکاران (۲۰۲۲) با عنوان «تأثیر توسعه گردشگری روستایی بر رضایت ساکنان از محیط زیست محلی، اقتصاد اجتماعی و کیفیت زندگی در منطقه الاحساء» نشان داد سه تأثیر توسعه گردشگری مورد بررسی، از جمله اثرات اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی، با رضایت کلی ساکنان ارتباط مثبت دارند. سه مقوله رشدی تأثیرگذار نیز پیش بینی کننده های مستقل رضایت از کیفیت زندگی و زیردامنه های محیطی بودند. نتایج تحقیق یگانه و همکاران (۲۰۲۱) با عنوان «بررسی تأثیر نقش توسعه گردشگری در بهبود کیفیت زندگی در روستاها (مطالعه موردی شهرستان پارس آباد مغان)» بیانگر آن است که توسعه گردشگری در بهبود کیفیت زندگی تأثیر داشته است. توسعه گردشگری باعث تنزل محیطی کیفیت زندگی شده است. همچنین توسعه گردشگری روی رضایت مندی ساکنان تأثیر ضریب کل ۰/۷۲۴ داشته است. کریمیان بستانی و حسین زهی (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی اثرات توسعه گردشگری بر ابعاد کیفیت زندگی در شهرستان چابهار» نشان دادند وضعیت شاخص اقتصادی-کالبدی-فیزیکی، سلامت و بهزیستی فردی، آموزش و فرهنگ و تفریح و سرگرمی بالاتر از میانگین مطلوب (۳) است و تنها شاخص زیست محیطی پایین تر از وضعیت مطلوب ارزیابی شده است. در یافته های قنبری و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهش «بررسی نقش گردشگری در کیفیت زندگی شهری مطالعه موردی: شهر تبریز» تأثیر اقتصادی گردشگری و تأثیر فرهنگی گردشگری روی کیفیت کلی زندگی مثبت ارزیابی شد. همچنین مدل کلی ساختار نظری فرضیه های اصلی تحقیق با ضریب مستقیم تأثیرات

¹⁰ Diedrich & García-Buades

¹¹ Lee & Back

³ Kwon & Vogt

⁴ Neal

⁵ Sirgy

⁶ Uysal

⁷ Wang

⁸ Archer

گردشگری روی کیفیت کلی زندگی ۰/۰۸ به دست آمد. نتایج تحقیق کروی و همکاران (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی رابطه صنعت گردشگری و ارتقای کیفیت زندگی جامعه میزبان (مطالعه موردی: شهر سرعین)» نشان داد از دیدگاه جامعه‌ی میزبان اثرات اقتصادی گردشگری با ضریب ۰/۴۲۷ تأثیر مثبت و معناداری بر رفاه مادی و اثرات اجتماعی- فرهنگی گردشگری با ضریب ۰/۳۲۱ تأثیر مثبت و معناداری بر رفاه اجتماعی دارند. درنهایت نتایج تحقیق نشان داد درمجموع متغیرهای مستقل، ۵۵/۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته (کیفیت زندگی) را تبیین می‌کند.

بیگی و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهش خود با عنوان «گردشگری و شهر: تأثیر بر کیفیت زندگی ساکنان» بیان کردند یافته‌ها نشان می‌دهد هم حضور و هم عمدتاً دسترسی به خدمات و امکانات برای ادراک از کیفیت زندگی شهری اهمیت دارد و تأثیر منفی گردشگری بر آن حاکم است. خوزان (۱۳۹۸) در پایان‌نامه‌ای تحت عنوان «بررسی اثرات گردشگری شهری بر کیفیت زندگی شهروندان، مطالعه موردی: محدوده دربند منطقه یک شهر تهران»، کیفیت محیط کالبدی را به عنوان زیرمجموعه‌ای از کیفیت زندگی با شش متغیر موردبررسی قرار داده است. وی دو فرضیه‌ی تأثیرگذار بودن عوامل اقتصادی و عوامل اجتماعی- فرهنگی در گردشگری شهری، بر ابعاد کیفیت زندگی شهروندان را به کمک تحلیل‌های آماری به ترتیب رد و پذیرفته است. داداش اوغلی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی آثار و پیامدهای گردشگری در نگرش و کیفیت زندگی شهروندان، مطالعه موردی: مشکین‌شهر» به این نتیجه دست‌یافت که به ترتیب اثرات اقتصادی با امتیاز ۰/۷۳۱، اثرات اجتماعی- فرهنگی با امتیاز ۰/۵۶۹، اثرات زیرساختی با نمره ۰/۵۲۴ و اثرات زیست‌محیطی با کسب امتیاز ۰/۵۰۵ جایگاه اول تا چهارم را به خود اختصاص داده‌اند.

رحیمی و پازند (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «اثرات گردشگری بر توسعه‌ی شهر با رویکرد ارتقای کیفیت زندگی شهر گچساران» به این نتیجه رسیدند که بین رونق گردشگری و بهبود کیفیت زندگی در این شهر رابطه معناداری وجود دارد. همچنین بین گسترش گردشگری و توسعه شهر رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد.

ازجمله دیگر پژوهش‌های داخلی مرتبط با پژوهش حاضر می‌توان به کارهای شیخ‌زاده (۲۰۱۶)، رحیمی و پازند (۲۰۱۶)، قنبری و همکاران (۲۰۱۵)، پوراحمد و همکاران (۱۳۹۴)، جعفری (۱۳۹۴)، محمدپور جابری (۱۳۹۳)، عارف (۲۰۱۱) اشاره کرد. در ادامه، به برخی از مطالعات خارجی در این زمینه اشاره می‌کنیم.

نتایج مونگوسو^۱ و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهش «تأثیرات توسعه گردشگری بر کیفیت زندگی ساکنان: اثربخشی سرمایه‌های اجتماعی در جوامع دروازه، شمال تانزانیا» مشخص کرد که چارچوب سرمایه‌ی اجتماعی تأثیرات گردشگری سه‌جانبه‌ی سنتی (اقتصادی، اجتماعی و محیطی) را به جنبه‌های دیگر مانند سیاسی، فرهنگی، انسانی و سرمایه ساخته‌شده گسترش می‌دهد، بنابراین، درک کاملی از اثرات گردشگری در پیش‌بینی کیفیت زندگی ساکنان ارائه می‌دهد. یافته‌های یایلا^۲ و همکاران (۲۰۲۳) در مطالعه‌ای با عنوان «حمایت ساکنان از توسعه گردشگری: بررسی کیفیت زندگی، تعهد جامعه و ارتباطات» نشان داد با افزایش ادراک از اثرات مثبت گردشگری، نظرات در مورد کیفیت زندگی نیز خوش‌بینانه خواهد بود. مهم‌تر از همه، کیفیت زندگی هم پشتیبانی گردشگری و هم تعهد جامعه را تقویت می‌کند. حنفیه^۳ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش «توسعه پایدار گردشگری شهری و کیفیت زندگی: موردی از کامپونگ بهارو، کوالالامپور» دریافتند که اثرات اقتصادی و زیست‌محیطی توسعه‌ی گردشگری شهری کیفیت زندگی جامعه‌ی محلی را بدتر می‌کند. با این حال، اثرات اجتماعی- فرهنگی توسعه‌ی

¹ Mwongoso

² Yayla

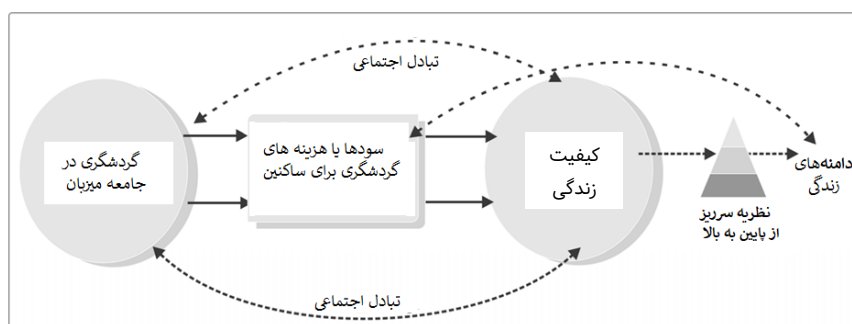
³ Hanafiah

گردشگری شهری به طور مثبت و قابل توجهی کیفیت زندگی جامعه‌ی محلی را در کامپونگ بهار و افزایش می‌دهد. لیانگ و هوو^۱ (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان «کیفیت زندگی ساکنان نسبت به توسعه گردشگری در چین» به این نتیجه رسیدند که نگرش مثبت ساکنان در مورد حضور گردشگران و توسعه گردشگری وابستگی زیادی به عوامل غیرمادی (عوامل ذهنی) دارد.

در این تحقیق مؤلفه‌های کالبدی، اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر زندگی شهروندان در نظر گرفته شده است. از دیگر پژوهش‌های خارجی در این زمینه هم می‌توان به کارهای زیر اشاره کرد. سونتیکول و همکاران^۲ (۲۰۱۶)، توکارچوک^۳ و همکاران (۲۰۱۵)، دیمیتروفسکی^۴ و همکاران (۲۰۱۵)، یافته‌های کلست و جوآو^۵ (۲۰۱۴)، گندوز^۶ (۲۰۱۴) و امان^۷ و همکاران (۲۰۱۳) اشاره کرد. در مجموع، بر اساس مبانی نظری، مدل ترکیب نظریه SET و نظریه سرریز پایین به بالا به عنوان مناسب‌ترین مبانی برای مطالعه‌ی پیش‌رو شناخته شد و مدل مفهومی پژوهش ترسیم شد (شکل ۱).

پیشینه‌های مطالعاتی نشان می‌دهد که تأثیرات گردشگری عمدتاً بر شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست‌محیطی متمرکز بوده است. از جنبه اقتصادی، مطالعات به تأثیرات مثبت گردشگری بر افزایش درآمدهای محلی، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و رشد کسب‌وکارهای محلی اشاره داشته‌اند (حسن و همکاران، ۲۰۲۲؛ یگانه و همکاران، ۲۰۲۱). از جنبه اجتماعی-فرهنگی، تأثیرات گردشگری بر تقویت همبستگی اجتماعی، درک متقابل فرهنگی و حفظ میراث فرهنگی مورد تأکید قرار گرفته است (کروبی و همکاران، ۲۰۲۰؛ بیگی و همکاران، ۲۰۲۰).

ضرورت انجام این پژوهش برای شهر اشکذر نیز به دلیل اهمیت ویژه این شهر از نظر تاریخی و فرهنگی بسیار حیاتی است. اشکذر با دارا بودن جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی منحصر به فرد، پتانسیل بالایی برای جذب گردشگران دارد. با این حال، نبود مطالعات جامع و سیستماتیک در زمینه تأثیرات گردشگری بر کیفیت زندگی ساکنان این شهر، ضرورت انجام این پژوهش را دوچندان می‌کند. این پژوهش می‌تواند به شناسایی نقاط قوت و ضعف گردشگری در اشکذر کمک کرده و راهکارهای مدیریتی مناسب برای توسعه پایدار گردشگری ارائه دهد. علاوه بر این، نتایج این پژوهش می‌تواند به تصمیم‌گیری‌های بهتر و بهینه‌تر در زمینه برنامه‌ریزی‌های شهری و توسعه گردشگری در اشکذر کمک کند و در نهایت به بهبود کیفیت زندگی ساکنان این شهر منجر شود.

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش

¹ Liang & Hui

² Suntikul

³ Tokarchuk

⁴ Dimitrovski

⁵ Celeste & João

⁶ Gondos

⁷ Aman

۳ روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی است. رویکرد کلی پژوهش، از نوع پژوهش‌های کمی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، مبتنی بر داده‌های کتابخانه‌ای و پیمایشی میدانی و ابزار پرسشنامه بسته است. علاوه بر این، به منظور تدقیق و عمق‌بخشی به تحلیل‌ها، هر متغیر یا گویه، از طریق بازدیدهای میدانی و تهیه چک‌لیست وضعیت موردبررسی قرار گرفت. با توجه به اهداف پژوهش، نمونه‌گیری از جامعه آماری به روش طبقه‌ای انجام گرفته است. در ابتدا برای شناسایی تأثیر گردشگری بر کیفیت زندگی مردم جامعه از خبرگان (۲ استاد دانشگاه یزد) و صاحب‌نظران و متخصصین (کارشناسان حوزه گردشگری اداره میراث فرهنگی شهر اشکذر و یزد) و در مرحله دوم از مردم شهر اشکذر نظرسنجی شد. در مرحله اول از آنجائی که تعداد متخصصان حوزه گردشگری در شهر اشکذر محدود بودند، مطالعه بر روی کل افراد حاضر یعنی ۱۸ نفر انجام شد. در مرحله دوم، با استفاده از قاعده کوکران و در نظر گرفتن خطای آلفای برابر با ۰،۰۹، از جمعیت ۳۸،۲۴۶ نفره شهر اشکذر در سال ۱۴۰۰ حجم نمونه برابر با ۱۱۸ نفر برآورد شد و نظرسنجی از مردم شهر اشکذر انجام گرفت. اگرچه قصد داشتیم تحلیل‌های آماری با دقت بیشتری (حتی خطای کمتر از ۰،۰۹) انجام دهیم، اما متأسفانه با عدم همکاری مردم مواجه شده و تنها ۱۰۰ پرسشنامه تکمیل‌شده دریافت شد. برای دستیابی به معیارها و مؤلفه‌های تحقیق، چهار مرحله زیر طی شده است:

در مرحله اول، با توجه به تمرکز اصلی پژوهش بر ارزیابی تأثیرات اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی، بهره‌گیری از ادبیات نظری تحقیق و بررسی مقالات متعدد، متغیرهایی در مورد اثرات توسعه گردشگری بر ابعاد اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی و شاخص‌های این دو بعد از دیدگاه برخی از صاحب‌نظران استخراج گردیده است.

در مرحله دوم سعی شد در قالب پرسشنامه‌های باز، از صاحب‌نظران در حوزه موردنظر، به‌ویژه اساتید دانشگاه و کارشناسان سازمان‌های مرتبط شهر اشکذر با توجه به شناختی که از موضوع و شهر اشکذر داشتند، نظرسنجی انجام شود. در مرحله سوم، در قالب بازدیدها و ارزیابی‌های میدانی از شهر اشکذر، مؤلفه‌های به‌دست‌آمده از دو مرحله قبلی با واقعیات وضع موجود تطبیق داده‌شده و مواردی که مطرح نشده، اضافه گردد. درنهایت در مرحله پایانی، مجموعه مؤلفه‌های استخراج‌شده سه مرحله قبلی پالایش، معیارها و مؤلفه‌های متضاد و ناسازگار با شهر اشکذر و معیارهای تکراری، حذف و معیارهای مشابه باهم ترکیب و در قالب یک دسته‌بندی منسجم به‌صورت جدول ۱ ارائه شد.

جدول ۱: ابعاد و متغیرهای نهایی تحقیق

بُعد	متغیرها
اقتصادی	ایجاد فرصت‌های شغلی جدید - ایجاد درآمد برای کسب‌وکار افراد بومی-تورم- قیمت زمین - هزینه‌های زندگی-افزایش سطح تولید-سرمایه‌گذاری بخش دولتی-سرمایه‌گذاری بخش خصوصی
اجتماعی-فرهنگی	ایجاد امنیت فیزیکی و اجتماعی-فراهم شدن مکان‌های سرگرمی-بروز فساد اخلاقی-بروز تكدی‌گری-ارتقاء سطح خدمات شهری-ایجاد شغف و شادی در جامعه-امید به زندگی-رشد استعدادهای فردی و اجتماعی-اعتماد به نفس شهروندان- ایجاد حس خوب در شهروندان-دانش و آگاهی شهروندان-آداب و رسوم محلی-زمینه‌های سرگرمی-روابط خانوادگی-باورها و اعتقادات فرهنگی-اجتماعی-سطح توقعات شهروندان-فرهنگ همکاری-فرهنگ ترافیک-فرهنگ عمومی نگهداری از اماکن تاریخی و گردشگری-سطح بهداشت در فضاهایی عمومی شهر-افزایش فرهنگ حفاظت از منابع طبیعی

در راستای جدول ۱، سؤالات پرسشنامه شامل دو بخش ویژگی‌های فردی (۵ سؤال) و سؤالات تخصصی شامل ۹ سؤال مربوط به بعد «اقتصادی»، ۲۱ سؤال مربوط به بعد «اجتماعی-فرهنگی» طراحی گردید. لازم به ذکر است پاسخ سؤالات در قالب طیف لیکرت پنج سطحی از ۱ (خیلی کم) تا ۵ (خیلی زیاد) کدگذاری گردید و میانگین در نظر گرفته‌شده عدد ۳ بود.

به منظور محاسبه پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب به دست آمده معادل ۰/۸۹۹ به دست آمد که با توجه به آنکه از ۰/۷ بیشتر بود، نشان از پایایی قوی پرسشنامه است. علاوه بر این، در بررسی پایایی عوامل، عامل اقتصادی مقدار پایایی ضعیفی داشت که باید در پژوهش‌های مشابه آینده در طراحی سؤالات دقت بیشتری شود یا حجم نمونه‌ی بیشتری مورد بررسی قرار گیرد. به منظور تعیین روایی پرسشنامه تحقیق نیز از روش روایی محتوایی استفاده شد و بر این اساس سؤالات پرسشنامه نهایی توسط دو نفر از کارشناسان و متخصصان مرتبط با موضوع، به تأیید رسید.

تحلیل‌های آماری در این تحقیق توسط نرم‌افزار SPSS و شامل گزارش‌های توصیف آماری و آمار استنباطی است. در بخش آمار استنباطی خطای نوع اول معادل با ۰/۰۹ فرض شد و در تمامی آزمون‌های آماری مقدار-احتمال به دست آمده با این مقدار مقایسه و فرضیه‌های ادعا شده تأیید یا رد شد. به منظور تحلیل استنباطی داده‌ها، در ابتدا بایستی توزیع داده‌ها را به لحاظ نرمال بودن مورد آزمون قرار داد. بر این اساس از آزمون کلموگروف اسمیرنوف و آزمون شاپیرو-ویلک جهت بررسی فرض برازندگی توزیع داده‌ها استفاده شده است که نتایج آزمون در هریک از ابعاد، مقداری معادل با ۰ (کمتر از ۰/۰۹) را داشته که بر این اساس فرض نرمال بودن داده‌ها تأیید نشد. بر این اساس، آزمون‌های ناپارامتریک همچون آزمون تحلیل واریانس و به طور مشخص از آزمون کروسکال-والیس، آزمون ویلکاکسون و فریدمن به کار گرفته شد.

۳/۱ محدوده مورد مطالعه

قلمرو مکانی تحقیق، شهر اشکذر واقع در استان یزد است که از شهرهای باستانی محسوب شده و دارای پیشینه بیش از ۲ هزار سال است. این شهر هفتمین شهر استان از لحاظ مساحت و رتبه یازدهم از نظر جمعیت در سال ۱۴۰۱ با ۳۸،۲۴۶ نفر است. در مجموع تعداد ۲۳ اثر تاریخی و بنای بارزش فرهنگی در شهر اشکذر معرفی شده است. به طور کلی شهر اشکذر به دلیل برخورداری از ظرفیت‌های گردشگری بالقوه، سرمایه‌های لازم و اولیه گردشگری از قبیل منابع طبیعی زیبا و جذاب و همچنین سرمایه‌های مصنوع و اجد ارزش تاریخی و فرهنگی، استعداد زیادی برای افزایش ظرفیت‌های گردشگری، برای جذب گردشگر و قابلیت خوبی در جذب سرمایه برای ایجاد صنعت گردشگری پایدار و خدمات وابسته به آن را چون هتل‌داری و رستوران دارد. شکل ۲، موقعیت جغرافیایی این شهر را در استان و کشور نمایش می‌دهد.

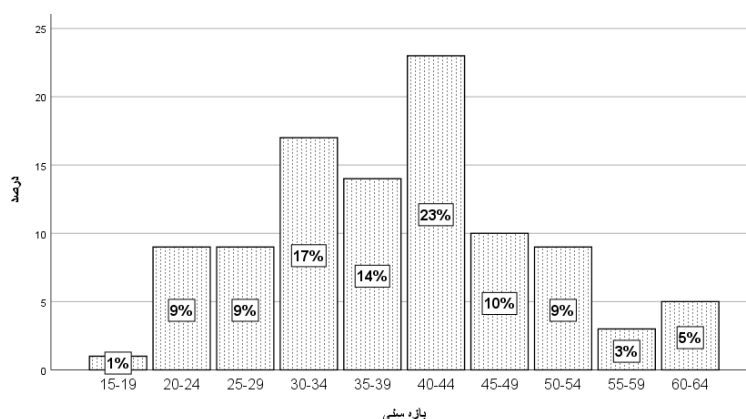

شکل ۲: موقعیت جغرافیایی شهر اشکذر در کشور و استان

۴ یافته‌ها و بحث

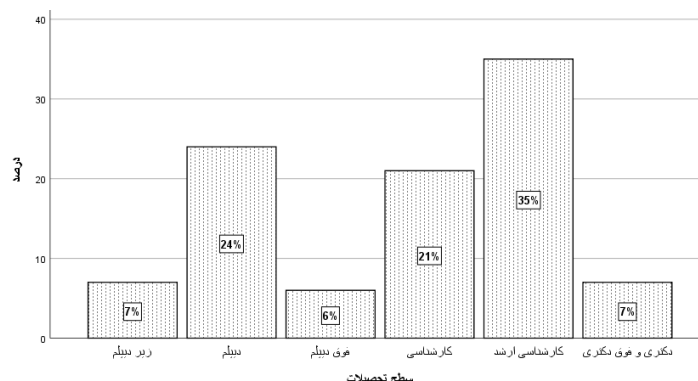
ارزیابی، سنجش و نتیجه‌گیری از هر پژوهش بر مبنای یافته‌های تحقیق و مطالعه‌ی موضوع مورد نظر و تجزیه و تحلیل آن‌ها به دست می‌آید. در این بخش، به توصیف داده‌های پژوهشی به صورت توصیفی و سپس به آزمون فرضیه‌های پژوهش با استفاده از داده‌های تجربی جمع‌آوری شده پرداخته شد.

تعداد ۷۱ نفر (۷۱ درصد) از پاسخ‌دهندگان مذکر و تعداد ۲۹ نفر (۲۹ درصد) از پاسخ‌دهندگان مؤنث بوده‌اند و همان‌گونه که شکل ۳ مشاهده می‌شود، در بین بازه‌های سنی کمترین تعداد مربوط به گروه سنی زیر بیست سال با تعداد ۱ نفر (۱ درصد) از پاسخ‌دهندگان و بیشترین تعداد مربوط به بازه‌ی سنی چهل تا چهل و چهار سالگی با تعداد ۲۳ نفر (۲۳ درصد) است.

شکل ۳: هیستوگرام سن پاسخ‌دهندگان

همان‌گونه که در شکل ۴ مشاهده می‌شود، به ترتیب بیشترین افراد نمونه دارای مدرک کارشناسی ارشد، دیپلم، کارشناسی، دکترای، زیر دیپلم و فوق دیپلم هستند.

شکل ۴: نمودار میله‌ای میزان تحصیلات پاسخ‌دهندگان

برای بررسی و اولویت‌بندی تأثیر عوامل و گویه‌ها از جدول فراوانی و معیارهای تمرکز (مد و میانگین وزنی) و معیار پراکندگی (انحراف چارکی) استفاده شده است. برای محاسبه میانگین وزنی همه سؤالات امتیازات ۱ تا ۵ طیف لیکرت و برای اولویت‌بندی عوامل پژوهش از متوسط‌گیری میانگین‌های وزنی گویه‌های هر عامل استفاده شد و عامل اجتماعی- فرهنگی امتیاز بیشتری را کسب کرد. نتایج استخراج‌شده از این بخش برای هر عامل به‌طور جداگانه در جداول ۱ و ۲ نشان داده شده است.

جدول ۱: توزیع فراوانی و معیارهای آماری گویه‌های عامل اقتصادی (مرتب‌شده بر اساس میانگین وزنی)

عنوان گویه	تأثیر خیلی زیاد	تأثیر زیاد	بی‌تأثیر	تأثیر کم	تأثیر خیلی کم	مد	انحراف چارکی	میانگین وزنی
افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی	۵۵	۳۶	۴	۱	۴	۵	۰	۲۹.۱۳
افزایش فرصت‌های شغلی جدید	۳۰	۴۴	۲۱	۳	۲	۴	۲	۲۶.۴۷
افزایش درآمد برای کسب‌وکار افراد بومی	۱۴	۴۵	۳۴	۱	۶	۴	۱	۲۴
افزایش رفاه اقتصادی	۴	۱۴	۶۷	۷	۸	۳	۰	۱۹.۹۳
افزایش قیمت زمین	۷	۲۳	۴۷	۳	۲۰	۳	۱	۱۹.۶
افزایش سرمایه‌گذاری بخش دولتی	۶	۱۹	۵۴	۳	۱۸	۳	۰	۱۹.۴۷
افزایش تورم	۶	۹	۱۸	۲۷	۴۰	۱	۲	۱۴.۲۷
افزایش سطح تولید و فناوری	۵	۱۲	۲۲	۹	۵۲	۱	۲	۱۳.۹۳
کاهش هزینه‌های زندگی	۴	۲	۱۱	۵۲	۳۰	۲	۱	۱۳
امتیاز عامل	۱۹.۹۸							

از جدول فراوانی سؤالات عامل اقتصادی، می‌توان دریافت پاسخ‌دهندگان نظر قطعی در مورد تأثیرگذاری این شاخص در کیفیت زندگی شهروندان نداشته‌اند و در بین گویه‌ها، گویه‌ی «افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی» دارای بیشترین میانگین وزنی در بین سؤالات از نظر آن‌ها بوده است.

جدول ۲: توزیع فراوانی و معیارهای آماری گویه‌های عامل اجتماعی-فرهنگی (مرتب‌شده بر اساس میانگین وزنی)

عنوان گویه	تأثیر خیلی زیاد	تأثیر زیاد	بی‌تأثیر	تأثیر کم	تأثیر خیلی کم	مد	انحراف چارکی	میانگین وزنی
ارتقاء سطح خدمات شهری	۱۲	۶۴	۲۱	۰	۳	۴	۰	۲۵.۴۷
فراهم شدن مکان‌های سرگرمی	۱۳	۶۴	۱۲	۲	۸	۴	۰	۲۴.۶
افزایش فرهنگ عمومی نگهداری از اماکن تاریخی...	۱۷	۶۰	۱۰	۱	۱۱	۴	۰	۲۴.۵۳
افزایش زمینه‌های سرگرمی	۱۷	۵۴	۱۶	۴	۸	۴	۱	۲۴.۳۳
افزایش حفظ آداب و رسوم محلی	۱۶	۵۱	۲۲	۲	۸	۴	۱	۲۴.۱۳
افزایش دانش و آگاهی شهروندان	۶	۵۸	۲۸	۲	۵	۴	۱	۲۳.۶۷
افزایش حفاظت از منابع طبیعی	۹	۴۲	۳۴	۴	۱۰	۲	۱	۲۲.۲
بروز فساد اخلاقی	۱۰	۳۵	۳۹	۹	۷	۳	۱	۲۲.۱۳
افزایش رشد استعدادهای فردی و اجتماعی	۸	۳۶	۴۳	۲	۱۰	۳	۱	۲۱.۸
افزایش شغف و شادی در جامعه	۹	۲۵	۵۴	۳	۷	۳	۱	۲۱.۳۳
افزایش حس خوب در شهروندان	۸	۲۷	۵۰	۲	۱۲	۳	۱	۲۰.۹۳
افزایش اعتماد به نفس شهروندان	۶	۲۷	۵۲	۶	۸	۳	۱	۲۰.۹۳
افزایش امید به زندگی	۵	۱۳	۶۵	۴	۱۲	۳	۰	۱۹.۴۷
افزایش سطح بهداشت در فضاهای عمومی شهر	۴	۲۴	۴۹	۳	۱۹	۳	۰	۱۹.۲
افزایش فرهنگ ترافیک	۴	۱۱	۶۵	۵	۱۳	۳	۱	۱۸.۸
افزایش فرهنگ همکاری	۴	۱۰	۵۷	۵	۲۳	۳	۱	۱۷.۶
تقویت باورها و اعتقادات اجتماعی	۲	۱۴	۳۹	۶	۳۸	۳	۲	۱۵.۵۳
افزایش امنیت	۶	۷	۱۹	۴۲	۲۶	۲	۲	۱۵
کاهش تکی‌گری	۵	۵	۱۱	۵۹	۱۹	۲	۰	۱۴.۳۳
افزایش سطح توقعات شهروندان	۳	۷	۱۹	۴۲	۲۸	۲	۲	۱۴.۱۳
تقویت روابط خانوادگی	۱	۵	۱۱	۴۶	۳۶	۲	۱	۱۲.۴
امتیاز عامل	۲۰.۱۲							

برای انجام تحلیل استنباطی و بررسی اثرگذاری توسعه‌ی گردشگری بر سطح دو بعد کیفیت زندگی؛ اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی ابتدا از پاسخ‌های هر فرد میانگین گرفته شد و سپس نرمال بودن متغیر جدید آزمون شد که بر اساس نتایج جدول ۳ نرمال بودن این متغیر تأیید نشد. ازاین‌رو، از آزمون ناپارامتری رتبه علامت ویلکاکسون تک نمونه‌ای (معادل با آزمون پارامتری t تک نمونه‌ای) برای بررسی فرضیه‌ی این پژوهش استفاده شد جدول ۴.

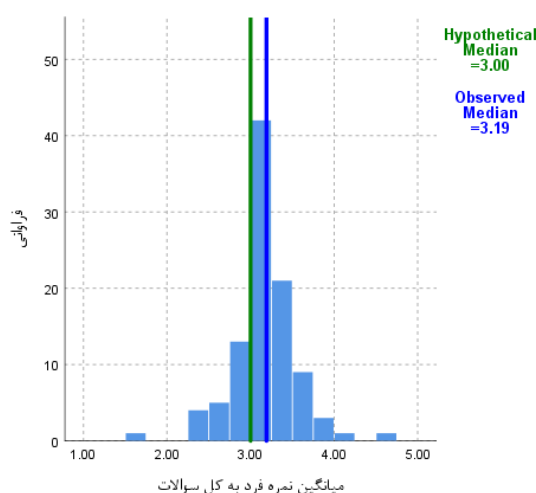
جدول ۳: نتایج آزمون نرمالیتی برای بررسی فرضیه اصلی پژوهش

متغیر	کلموگروف-اسمیرنوف			شاپیرو ویلک		
	آماره	درجه آزادی	Sig.	آماره	درجه آزادی	Sig.
میانگین نمره فرد به کل سؤالات	.۱۲۷	۱۰۰	.۰۰۰	.۹۲۴	۱۰۰	.۰۰۰

جدول ۴: نتایج آزمون تک نمونه‌ای رتبه علامت ویلکاکسون

تصمیم آزمون	Sig.	فرض صفر آزمون
رد فرضیه	.۰۰۰	میانه متغیر «میانگین نمره فرد» به کل سؤالات برابر ۳ است.

همچنین به کمک نمودار شکل ۵ می‌توان گفت این اثر در جهت مثبت بوده است به عبارتی توسعه‌ی گردشگری بر دو بعد کیفیت زندگی؛ اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی شهروندان شهر اشکذر اثر مثبت داشته است.

شکل ۵: نمودار مربوط به آزمون تک نمونه‌ای رتبه علامت ویلکاکسون

در ادامه‌ی پژوهش به بررسی این سؤال پرداخته‌شده است که کدام‌یک از دو عامل اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی تحت تأثیر توسعه گردشگری بوده‌اند. برای این منظور از پاسخ‌های هر فرد در گویه‌های هر دو عامل میانگین‌گیری و آزمون نرمالیتی بر روی دو متغیر جدید انجام و در پایان آزمون مناسب برای پاسخ به این سؤال انتخاب شد. نتایج این روند در جدول ۵ ارائه‌شده است.

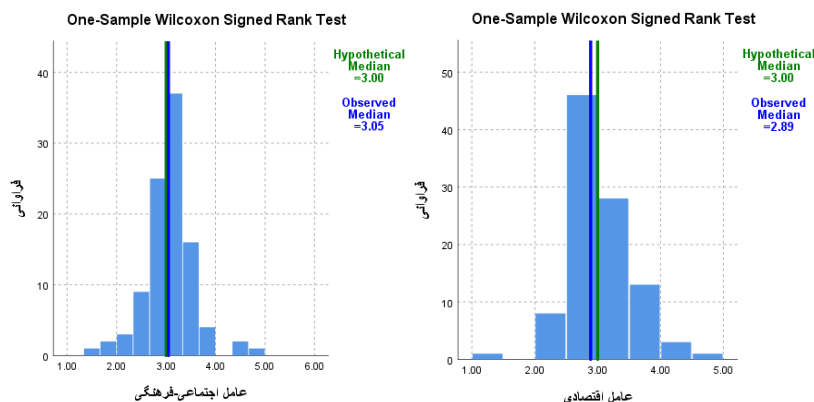
جدول ۵: نتایج آزمون نرمالیتی

عامل	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	آماره	درجه آزادی	Sig.	آماره	درجه آزادی	Sig.
عامل اقتصادی	.۱۵۵	۹۹	.۰۰۰	.۹۴۲	۹۹	.۰۰۰
عامل اجتماعی-فرهنگی	.۱۱۸	۹۹	.۰۰۲	.۹۳۲	۹۹	.۰۰۰

با توجه به جدول ۵، بر اساس مقادیر Sig، داده‌ها از توزیع نرمال پیروی نمی‌کنند لذا از آزمون ناپارامتری رتبه علامت ویلکاکسون استفاده شده است. نتایج اجرای آزمون به شرح جدول ۶ و شکل ۶ است.

جدول ۶: نتایج آزمون رتبه علامت ویلاکاکسون تک نمونه‌ای

رتبه عامل	جهت تأثیر	تصمیم آزمون	Sig.	فرض صفر آزمون
۲	بی‌تأثیر	عدم رد فرضیه	.۷۲۷	میانه متغیر «میانگین نمره افراد به عامل اقتصادی» برابر ۳ است.
۱	مثبت	رد فرضیه	.۰۹۳	میانه متغیر «میانگین نمره افراد به عامل اجتماعی-فرهنگی» برابر ۳ است.

شکل ۶: نمودار مربوط به آزمون تک نمونه‌ای رتبه علامت ویلاکاکسون

طبق نتایج جدول ۶ در مورد عامل اقتصادی فرض صفر آزمون مربوطه رد نشد و عامل اجتماعی-فرهنگی با جهت مثبت تحت تأثیر متغیر توسعه‌ی گردشگری در شهر اشکذر بوده است. همچنین به کمک میانگین مشخص شد عامل اجتماعی-فرهنگی رتبه ۱ و اقتصادی رتبه ۲ را کسب کرده‌اند.

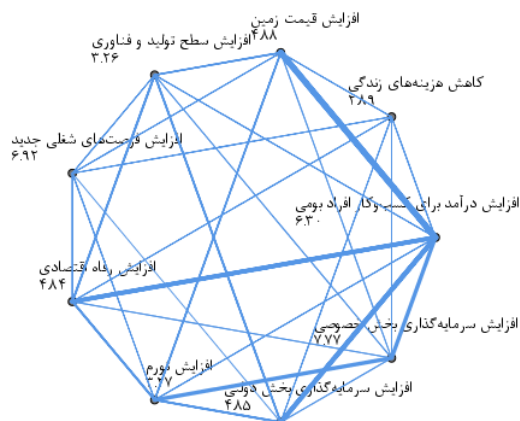
در ادامه، به بررسی تأثیر متغیر «توسعه‌ی گردشگری» بر ۳۰ متغیر کیفیت زندگی در دو بعد اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی می‌پردازیم. به همین منظور، قبل از شروع تحلیل، برای بررسی نرمال بودن یا نبودن متغیر موردنظر را موردبررسی قرار می‌دهیم. بر اساس مقادیر Sig آزمون کلموگروف اسمیرنوف و شاپیروویلک، چولگی و کشیدگی داده‌ها از توزیع نرمال پیروی نمی‌کنند بنابراین با توجه ماهیت سؤالات در ادامه تحلیل‌ها از آزمون آماری ناپارامتری رتبه علامت ویلاکاکسون استفاده شد. همچنین از آنجایی که توسعه گردشگری بر ابعاد مختلف زندگی تأثیرگذار است، با استفاده از آزمون فریدمن به رتبه‌بندی این ابعاد پرداخته شده است.

۴/۱ رتبه‌بندی گویه‌های عامل اقتصادی

بر اساس نتایج جدول ۷ مشاهده می‌کنیم که فرض هم‌توزیعی متغیرهای مربوط به عامل اقتصادی رد شده است. در ادامه‌ی آزمون فریدمن به مقایسه‌ی دوبه‌دوی هر متغیر نیز می‌پردازیم تا اولویت متغیرها مشخص شود. بر مبنای نتایج جدول مقایسات زوجی و ستون Adj Sig شکل ۷ ترسیم شده است.

جدول ۷: نتایج آزمون فریدمن دو-طرفه برای رتبه‌های گویه‌های عامل «اقتصادی»

نتیجه آزمون	آماره آزمون	Sig.	فرض صفر آزمون
رد فرض صفر آزمون	۳۴۹.۹۷۴	.۰۰۰	توزیع متغیرهای گویه‌های عامل اقتصادی یکسان است.

شکل ۷: نمودار مقایسات زوجی آزمون فریدمن دو-طرفه برای گویه‌های عامل «اقتصادی»

گراف شکل ۷ به دست آمده به خوبی، مقایسه‌های معنادار و غیرمعنادار را در گویه‌های عامل «اقتصادی» نشان می‌دهد. به عنوان مثال این گراف نشان می‌دهد رتبه مطلوبیت متغیر کاهش هزینه‌های زندگی با متغیر افزایش رفاه اقتصادی اختلاف معنادار دارد. با این حال مطلوبیت دو گویه کاهش هزینه‌های زندگی و افزایش سطح تولید و فناوری اختلاف معنادار ندارد. اعداد نوشته شده در زیر عنوان هر گویه، میانگین رتبه گویه است. بر این اساس گویه‌های عامل اقتصادی را در جدول ۸ به ترتیب اولویت مرتب شده است.

همان‌طور که ملاحظه شد در عامل اقتصادی، مشخص شد که «توسعه گردشگری» در شهر اشکذر بر روی سه گویه «افزایش قیمت زمین»، «افزایش سرمایه‌گذاری بخش دولتی» و «افزایش رفاه اقتصادی» بی‌تأثیر بوده است. این بی‌تأثیری در دو مورد اول خوشحال‌کننده است چراکه هر دو مورد جزء عوامل تخریب‌کننده و منفی برای اثرات توسعه گردشگری از نظر اقتصادی در هر شهری هستند؛ اما در مورد سوم باید اشاره کرد جای نگرانی است که گردشگری در این شهر نتوانسته موجب افزایش رفاه شهروندان شود و علی‌رغم اینکه متخصصان در نمونه‌ی آماری این پژوهش اثرات این عامل را مثبت و افزایشی اعلام کرده بودند اما نظر مردم شهر اشکذر مخالف آنان است. لذا می‌توان گفت در این عامل مدیریت شهر اشکذر موفق عمل نکرده است.

جدول ۸: ترتیب اهمیت گویه‌های عامل اقتصادی و تأثیر متغیر «توسعه گردشگری» بر روی ۹ متغیر آن

رتبه	جهت تأثیرپذیری	گویه	رتبه	جهت تأثیرپذیری	گویه
۴,۸۴	بی‌تأثیر	افزایش رفاه اقتصادی	۷,۷۷	مثبت	افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی
۳,۲۷	منفی	افزایش تورم	۵,۹۲	مثبت	افزایش فرصت‌های شغلی جدید
۳,۲۶	منفی	افزایش سطح تولید و فناوری	۵,۳۰	مثبت	افزایش درآمد برای کسب و کار افراد بومی
۲,۸۹	منفی	کاهش هزینه‌های زندگی	۴,۸۸	بی‌تأثیر	افزایش قیمت زمین
			۴,۸۵	بی‌تأثیر	افزایش سرمایه‌گذاری بخش دولتی

علاوه بر موارد فوق، در این عامل «توسعه گردشگری» در شهر اشکذر بر روی سه گویه «افزایش تورم»، «افزایش سطح تولید و فناوری» و «کاهش هزینه‌های زندگی» تأثیر منفی داشته است. بر این اساس، به جز گویه اول، در خصوص دو مورد دوم می‌توان ادعا کرد مدیریت شهر اشکذر موفق عمل نکرده است.

۴,۲ رتبه‌بندی گویه‌های عامل اجتماعی-فرهنگی

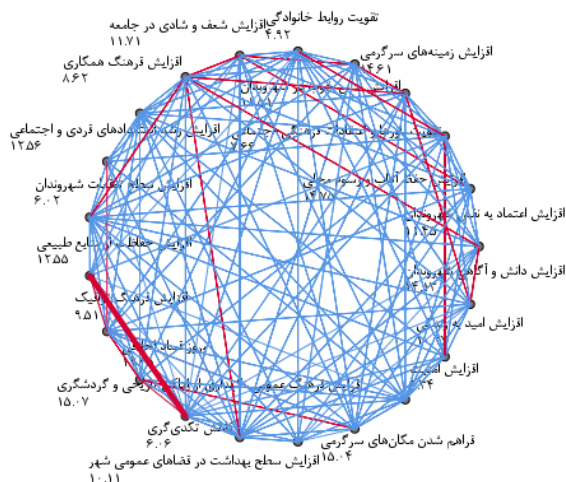
بر اساس نتایج جدول ۹ فرض هم‌توزیعی متغیرهای مربوط به عامل «اجتماعی-فرهنگی» رد شده است. در ادامه‌ی آزمون فریدمن به مقایسه‌ی دویه‌ی هر متغیر نیز می‌پردازیم تا اولویت متغیرها مشخص شود. بر مبنای نتایج جدول مقایسات زوجی و ستون Adj Sig شکل ۸ ترسیم شده است.

گراف شکل ۸ به دست آمده به خوبی، مقایسه های معنادار و غیرمعنادار را در گویه های عامل «اجتماعی- فرهنگی» نشان می دهد. بر اساس میانگین رتبه ای گزارش شده در این شکل، گویه های عامل «اجتماعی- فرهنگی» در جدول ۱۰ به ترتیب اولویت مرتب شده اند.

همان‌طور که ملاحظه شد در عامل «اجتماعی-فرهنگی»، مشخص شد که «توسعه‌ی گردشگری» در شهر اشکذر بر روی افزایش ۵ گویه‌ی «حس خوب در شهروندان»، «اعتمادبه‌نفس شهروندان»، «امید به زندگی»، «سطح بهداشت در فضاهای عمومی شهر» و «فرهنگ ترافیک» بی‌تأثیر بوده است. این بی‌تأثیری نگران‌کننده است. از طرفی، علی‌رغم اینکه متخصصان در نمونه‌ی آماری این پژوهش اثرات این عوامل را مثبت و افزایشی اعلام کرده بودند اما مردم شهر اشکذر بی‌تأثیری اثر توسعه‌ی گردشگری بر این شاخص‌ها را اعلام کردند. لذا می‌توان گفت در این عامل مدیریت شهر اشکذر موفق نبوده است.

جدول ۹: نتایج آزمون فریدمن دو-طرفه برای گوپه‌های عامل «اجتماعی-فرهنگی»

نتیجه آزمون	آماره آزمون	Sig.	فرض صفر آزمون
رد فرض صفر آزمون	۶۷۲.۱۹۷	.۰۰۰	توزیع متغیرهای گویه‌های عامل اجتماعی-فرهنگی یکسان است.

شکل ۸: نمودار مقایسات زوجی آزمون فریدمن دو-طرفه برای گویه‌های عامل «اجتماعی-فرهنگی»

جدول ۱۰: ترتیب اهمیت گویه‌های عامل اجتماعی-فرهنگی و تأثیر متغیر «توسعه‌ی گردشگری» بر روی ۲۱ متغیر آن

رتبه	جهت تأثیرپذیری	گویه	رتبه	جهت تأثیرپذیری	گویه
۱۱،۴۵	بی‌تأثیر	افزایش اعتماد به نفس شهروندان	۱۵،۷۶	مثبت	ارتقاء سطح خدمات شهری
۱۰،۲۷	بی‌تأثیر	افزایش امید به زندگی	۱۵،۰۷	مثبت	افزایش فرهنگ عمومی نگهداری از اماکن...
۱۰،۱۱	بی‌تأثیر	افزایش سطح بهداشت در فضاهای عمومی شهر	۱۵،۰۴	مثبت	فراهم شدن مکان‌های سرگرمی
۹،۵۱	بی‌تأثیر	افزایش فرهنگ ترافیک	۱۴،۷۵	مثبت	افزایش حفظ آداب و رسوم محلی
۸،۶۲	منفی*	افزایش فرهنگ همکاری	۱۴،۶۱	مثبت	افزایش زمینه‌های سرگرمی
۷،۵۶	منفی*	تقویت باورها و اعتقادات فرهنگی-اجتماعی	۱۴،۱۳	مثبت	افزایش دانش و آگاهی شهروندان
۶،۳۴	منفی	افزایش امنیت	۱۲،۵۶	مثبت*	افزایش رشد استعدادهای فردی و اجتماعی
۶،۰۶	منفی	کاهش تکدی‌گری	۱۲،۵۵	مثبت	افزایش حفاظت از منابع طبیعی
۶،۰۲	منفی	افزایش سطح توقعات شهروندان	۱۲،۳۵	مثبت*	بروز فساد اخلاقی
۴،۹۲	منفی	تقویت روابط خانوادگی	۱۱،۷۱	مثبت*	افزایش شعف و شادی در جامعه
			۱۱،۵۱	بی‌تأثیر	افزایش حس خوب در شهروندان

از سوی دیگر، در ادامه بررسی این عامل، «توسعه‌ی گردشگری» در شهر اشکذر بر روی «افزایش فرهنگ همکاری»، «تقویت باورها و اعتقادات فرهنگی-اجتماعی»، «افزایش امنیت»، «کاهش تکدی‌گری»، «سطح توقعات شهروندان»، «تقویت روابط خانوادگی» تأثیر منفی داشته است. با توجه به یافته‌های پژوهش از مصادیق عینی گردشگری بر شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی گردشگری شهر اشکذر می‌توان به تأثیر مثبتی در حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی شهر اشکذر اشاره کرد. به گونه‌ای که با افزایش تعداد گردشگران، نیاز به حفظ و نگهداری مناطق جذاب و تاریخی بیشتر شده است. در نتیجه، مسئولان و جامعه محلی اقدامات حفاظتی بیشتری را برای جلوگیری از تخریب محیط‌زیست و آثار تاریخی انجام داده‌اند. به‌طور خاص، توسعه زیرساخت‌های گردشگری باعث شده تا منابع طبیعی مانند پارک‌ها و باغ‌ها بهتر مدیریت شوند و درآمدهای حاصل از گردشگری برای حفاظت و مرمت آثار تاریخی مورد استفاده قرار گیرند. به این ترتیب، گردشگری نقش مهمی در تقویت حفاظت از منابع در اشکذر ایفا کرده است.

همچنین، با افزایش بازدید از جاذبه اکوتوریستی باغ‌های تاریخی اشکذر، توجه مردم و گردشگران به این منطقه بیشتر شده و بدین‌صورت سطح حفاظت از منابع طبیعی و تاریخی آن بالا رفته است. حضور گردشگران و تعامل آنها با طبیعت و تاریخ، موجب افزایش آگاهی و توجه به اهمیت حفظ این منابع گران‌بها شده است. علاوه بر این، درآمدهای حاصل از گردشگری در این منطقه برای نگهداری و حفاظت از باغ‌ها و آثار تاریخی استفاده می‌شود که این خود یک تأثیر عینی و مثبت گردشگری بر کیفیت زندگی ساکنان محلی و بازدیدکنندگان به شمار می‌آید. گردشگری در شهر اشکذر به کاهش برخی از اشکال فساد اخلاقی، مانند قاچاق مواد مخدر و جرائم مربوط به قاچاق انسان، کمک کرده است. فعالیت‌های گردشگری در فرایند توسعه شهر اشکذر که موجب کاهش فساد اخلاقی شده‌اند شامل «تورهای سازمان‌یافته و دارای مجوز» و «برگزاری رویدادهای فرهنگی و تاریخی» است. این فعالیت‌ها با افزایش نظارت، حضور نیروهای امنیتی، ایجاد فضای فرهنگی و آموزشی و بهبود زیرساخت‌های اجتماعی موجب کاهش بروز فسادهای اخلاقی شده‌اند.

ارتقای خدمات بهداشتی با ساخت و تجهیز مراکز درمانی و کلینیک‌ها نیز از دیگر نتایج مثبت گردشگری در این شهر است. ارتقا متعدد در خدمات شهری از دیگر مصادیق عینی اثرات گردشگری در شهر اشکذر است. از جمله این خدمات می‌توان به بهبود زیرساخت‌های حمل‌ونقل اشاره کرد که شامل بهبود وضعیت جاده‌ها، ایجاد مسیرهای جدید و افزایش دسترسی به نقاط گردشگری است. همچنین، توسعه امکانات اقامتی با ساخت هتل‌ها، مهمانسراها و اقامتگاه‌های بومگردی بخشی از ارتقای خدمات شهری بوده است. گردشگری به بهبود خدمات رفاهی نظیر توسعه رستوران‌ها، کافه‌ها و مراکز خرید کمک کرده و در نهایت، افزایش فضاهای فرهنگی و تفریحی مانند موزه‌ها، پارک‌ها و مراکز تفریحی نیز نشان‌دهنده تأثیر مثبت گردشگری بر خدمات شهری اشکذر است.

۵ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

گردشگری به‌عنوان یک صنعت در حال رشد سودها و هزینه‌های مختلفی را برای ساکنان یک جامعه میزبان به ارمغان می‌آورد. به‌طور خاص، این سودها و/یا هزینه‌ها در مجموع به‌عنوان تأثیراتی در نظر گرفته می‌شوند که ممکن است مثبت یا منفی تلقی شوند. در این پژوهش سعی شد تأثیر توسعه گردشگری بر کیفیت زندگی مردم شهر اشکذر در دو بعد اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی مورد ارزیابی قرار گیرد. به کمک نتایج آمار استنباطی فرضیه‌ی اثر «توسعه گردشگری» بر عامل «اقتصادی» رد شد و اثرگذاری آن بر عامل «اجتماعی-فرهنگی»، در جهت مثبت تأیید شد. در ادامه، اثرگذاری متغیر «کیفیت زندگی» بر روی ۳۰ متغیر (گویه) حاضر در پژوهش نیز ارزیابی و جهت هرکدام نیز مشخص شد. در پایان نیز سعی شد به کمک آزمون ناپارامتری فریدمن، در هر عامل متغیرها از نظر رتبه اثرپذیری از متغیر «توسعه گردشگری» اولویت‌بندی شوند.

در بعد اجتماعی-فرهنگی، مشخص شد که توسعه‌ی گردشگری در شهر اشکذر بر روی افزایش ۵ گویه‌ی «حس خوب در شهروندان»، «اعتماد به نفس شهروندان»، «امید به زندگی»، «سطح بهداشت در فضاهای عمومی شهر» و «فرهنگ ترافیک» بی‌تأثیر بوده است. این بی‌تأثیری نگران‌کننده است. از سوی دیگر، در ادامه بررسی این عامل، «توسعه‌ی گردشگری» در شهر اشکذر بر روی «افزایش فرهنگ همکاری»، «تقویت باورها و اعتقادات فرهنگی-اجتماعی»، «افزایش امنیت»، «کاهش تكدی‌گری»، «سطح توقعات شهروندان»، «تقویت روابط خانوادگی» تأثیر منفی داشته است. در عامل اقتصادی، مشخص شد که «توسعه‌ی گردشگری» در شهر اشکذر بر روی سه گویه‌ی «افزایش قیمت زمین»، «افزایش سرمایه‌گذاری بخش دولتی» و «افزایش رفاه اقتصادی» بی‌تأثیر بوده است. علاوه بر موارد فوق، در این عامل «توسعه‌ی گردشگری» در شهر اشکذر بر روی سه گویه‌ی «افزایش تورم»، «افزایش سطح تولید و فناوری» و «کاهش هزینه‌های زندگی» تأثیر منفی داشته است. از این رو نتایج این تحقیق با برخی از مطالعات همچون نتایج مونگوسو و همکاران (۲۰۲۳)، یافته‌های یایلا و همکاران (۲۰۲۳)، حنفیه و همکاران (۲۰۲۱)، کاملاً همسو است و در بعد اقتصادی با نتایج تحقیقات یگانه و همکاران (۲۰۲۱)، قنبری و همکاران (۲۰۲۰) و کروی و همکاران (۲۰۲۰) ناهمسو است.

برنامه‌ریزان شهری و صنعت گردشگری با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، برنامه‌های مناسبی را برای توسعه و بهبود این صنعت در راستای ارتقاء سطح کیفیت زندگی در شهر اشکذر می‌توانند طراحی کنند. این برنامه‌ها شامل ارتقاء جذابیت جاذبه‌های گردشگری، ایجاد تسهیلات و خدمات بهتر در نقاط استراتژیک شهر، توسعه شبکه‌های راه و ارتباطات و توسعه فضاهای سبز و خدمات عمومی و ... مورد نیاز می‌تواند باشند. با این حال با توجه به اینکه تمرکز اصلی پژوهش بر ارزیابی تأثیرات اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی است، پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آینده به بررسی جامع‌تر و دقیق‌تر اثرات زیست‌محیطی توسعه گردشگری در این منطقه نیز پرداخته شود تا تصویر کامل‌تری از تأثیرات گردشگری بر کیفیت زندگی ساکنان ارائه شود.

References

- Asghari Zamani, Akbar; Zadooli Khaje, Shahrokh; Gholam Hosseini, Rahim, 2012. Evaluation of Urban Quality of Life in Marginalized Areas Using Factor Analysis Model (Case Study: Marginalized Areas of Northern Tabriz), Journal of Geographical Perspective of Zagros, Issue 11, [In Persian].
- Aman, Othman & Abdul Manap, Akmal & Feisal Ismail, Albert & Kudus, Norliah & Rahmiati, Filda. 2013. The impact of tourism innovation on quality of life of residents in the community: A Case Study of Sungaimelaka, Journal of Human Capital Development, Vol. 6, No. 1, p.p., 27-39.
- Basakha, Mehdi, Aghili Kohnesh Shahr, Lotfali, and Mas'oudi, Arashak, 2009, Ranking the Quality-of-Life Index in the Provinces of the Country, Social Welfare, No. 37, pp. 95-112, [In Persian].
- Bahreini, Badrieh. 2020. Cultural Tourism and Sustainable Development. Tourism and Sustainable Development Research, 9(3), 53-62, [In Persian].
- Pourtaheri, Mehdi. Rokneddin Eftekhari, Abdolreza. Fattahi, Ahmadollah (2011) Evaluation of the Quality of Life in Rural Areas, Khavesh Shomali District, Lorestan Province, Human Geography Researches, No. 76, [In Persian].

- Khwarazmi, Shahin Dokht (2004), Quality of Life and the Requirements of the Digital Age in Iran 2, Tehran: Iran Information Technology Network, [In Persian].
- Khadamolhosseini, Ahmad, and colleagues (2010), Measuring Quality of Life in Urban Areas (Case Study: Noorabad City, Lorestan Province), Geography and Environmental Studies Quarterly, Volume 1, Issue 3, pp. 45-60, [In Persian].
- Ghalibaf, Mohammad Baqer, Mojtaba Roustaei, Mehdi Ramazanzadeh, Lehsai, and Mohammad Reza Taheri (2011) Evaluation of Urban Quality of Life (Case Study: Yaftabad Neighborhood), Geography Quarterly, New Series, Volume 9, Issue, [In Persian].
- Gholami, Mohammad, Manoochehr, and Kazemian. (2010). Strategies in the Tourism Industry, Business Reviews, Issue 50, [In Persian].
- Mahmoudinejad, Hadi and Sadeghi, Alireza, 2009, Urban Design from Environmental Psychology to Social Welfare, Helleh Publications, First Edition, [In Persian].
- Andereck, K.L. & Nyaupane, G.P. 2011. Exploring the nature of tourism and quality of life perceptions among residents. *Journal of travel research*, 50(3):248-260.
- Andereck, K.L., Valentine, K.M., Vogt, C.A. & Knopf, R.C. 2007. A cross-cultural analysis of tourism and quality of life perceptions. *Journal of sustainable tourism*, 15(5):483-502.
- Benckendorff, P., Edwards, D., Jurowski, C., Liburd, J.J., Miller, G. & Moscardo, G. 2009. Exploring the future of tourism and quality of life. *Tourism and hospitality research*, 9(2):171-183.
- Celeste, Eusébio & Maria João, Carneiro. 2014. The Impact of Tourism on Quality of Life: A Segmentation Analysis of the Youth Market, Tourism Analysis, Volume 19, Number 6, pp. 741-757.
- Cordero, J.C.M. 2008. Residents' perception of tourism: a critical theoretical and methodological review. *Ciencia ergo sum*, 15(1):35-44, Mar.
- Diedrich, A. & García-Buades, E. 2009. Local perceptions of tourism as indicators of destination decline. *Tourism management*, 30(1):512-521.
- Dimitrovski, Darko & Marinković, Veljko & Senić Vladimir. 2015. Attitudes of Serbian Urban Residents Toward Tourism Development, Economics and Organization, Vol. 12, No 2, 2015, pp. 143 – 155.
- Draper, J., Woosnam, K.M. & Norman, W.C. 2011. Tourism use history: exploring a new framework for understanding residents' attitudes toward tourism. *Journal of travel research*, 50(1):64-77.
- Fredline, E. & Faulkner, B. 2000. Host community reactions: a cluster analysis. *Annals of tourism research*, 27(3):763-784.
- Gondos, Borbála. 2014. Relationship between tourism and quality of life - researches at Lake Balaton, Management, Knowledge and Learning Conferences International.

- Gursoy, D., Chi, C. & Dyer, P. 2010. Locals' attitudes toward mass and alternative tourism: the case of Sunshine Coast, Australia. *Journal of travel research*, 49(3):381-394.
- Ghanbri A. Alizadeh Aghdam MB. Adami M. Investigating the Role of Tourism in the Quality of Urban Life Case Study: Tabriz City. *Urban tourism*, 2020, 6(4), 39-56. <https://doi.org/10.22059/jut.2018.258573.488> [In Persian].
- Hanafiah M. Amir A. Kamal N. Saharuddin N. Sustainable Urban Tourism Development and Quality of Life: A Case of Kampung Bharu, Kuala Lumpur. *Polish Journal of Sport and Tourism*. 2021, 28(3), 27-34. <https://doi.org/10.2478/pjst-2021-0017>.
- Karoubi M. Babaei Y., Sheikhasani, N., Aghande, M. Study of the Relationship between Tourism Industry and Improving the Quality of Life of the Host Society (Case Study: Sarein City). *Quarterly Journal of Social Development (Previously Human Development)*, 2020; 14(4): 63-88. Doi: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.2538320.5.1399.14.4.3.7> [In Persian].
- Kim, K. 2002. The effects of tourism impact upon quality of life of residents in the community. (Thesis – PhD). 274 p.
- Kwon, J. & Vogt, C.A. 2010. Identifying the role of cognitive, affective, and behavioral components in understanding residents' attitudes toward place marketing. *Journal of travel research*, 49(4):423-435.
- Lee, C. & Back, K. 2006. Examining structural relationships among perceived impact, benefit, and support for casino development based on 4-year longitudinal data. *Tourism management*, 27(1):446-480.
- Li, J., Ridderstaat, J., & Yost, E. (2022). Tourism development and quality of life interdependence with evolving age-cohort-based population. *Tourism Management*, 93, 104621.
- Liang, Z. X., & Hui, T. K. (2016). Residents' quality of life and attitudes toward tourism development in China. *Tourism Management*, 57, 56-67. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.05.001>.
- Mason, P. 2008. *Tourism impacts, planning and management*. 2nd ed. Burlington: Butterworth-Heinemann. 289 p.
- Moscardo, G. 2009. Tourism and quality of life: towards a more critical approach. *Tourism and hospitality research*, 9(2):159-170.
- Mwongoso AJ. Sirima A. Mgonja JT. Impacts of Tourism Development on Residents' Quality of Life: Efficacy of Community Capitals in Gateway Communities, Northern Tanzania. *Applied Research Quality Life*, 2023. <https://doi.org/10.1007/s11482-023-10196-7>
- Neal, J.D., Sirgy, M.J. & Uysal, M. 1999. The role of satisfaction with leisure travel/tourism services and experience in satisfaction with leisure life and overall life. *Journal of business research*, 44(3):153-163, Mar.

- Neal, J.D., Uysal, M. & Sirgy, M.J. 2007. The effect of tourism services on travellers' quality of life. *Journal of travel research*, 46(2):154-163.
- Saayman, M. 2006. Marketing tourism products and destinations: getting back to basics. 2nd ed. Potchefstroom: Leisure C Publications. 234 p.
- Sirgy, M.J. 2002. The psychology of quality of life. Dordrecht: Kluwer Academic. 277 p. (Social indicators research, vol. 12).
- Sirgy, M.J., Rahtz, D.R., Cicic, M. & Underwood, R. 2000. A method for assessing residents' satisfaction with community-based services: a quality-of-life perspective. *Social indicators research*, 49(3):279-316.
- Suntikul, Wantanee & Pratt, Stephen & I Kuan, Wallace & In Wong, Chao, Cheng Chan, Choi & Leng Choi, Wai. 2016. Impacts of tourism on the quality of life of local residents in Hue, Vietnam, *An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, Volume 27, - Issue 4. <https://doi.org/10.1080/13032917.2016.1138234>.
- Takano, T., Morita, H., Nakamura, S., Togawa, T., Kachi, N., Kato, H., & Hayashi, Y. 2023. Evaluating the quality of life for sustainable urban development. *Cities*, 142, 104561.
- Tokarchuk, Oksana & Maurer, Oswin & Bosnjak, Michael. 2015. Tourism Experience at Destination and Quality of Life Enhancement: a Case for Comprehensive Congruity Model, *Applied Research in Quality of Life*, Volume 10, Issue 4, pp 599-613. World Tourism Organization, septamber1 (2009). World Tourism Organization, July 4, (2015). <https://doi.org/10.1007/s11482-014-9342-2>.
- Uysal, M., Sirgy, M.J. & Perdue, R.R. 2012. The missing links and future research directions. (In Uysal, M., Perdue, R.R. & Sirgy, M.J., eds. *Handbook of tourism and quality of life research*. Dordrecht: Springer. p. 669-684.)
- Wang, Y. 2006. Residents' attitudes toward tourism development: a case study of Washington, NC. *Proceedings of the 2006 Northeastern Recreation Research Symposium*. GTR-NRS-P-14.
- World Health Organization. (1998). *Programme on mental health: WHOQOL user manual* (No. WHO/HIS/HSI Rev. 2012.03). World Health Organization.
- Zhou, Y. & Ap, J. 2009. Residents' perceptions towards impacts of the Beijing 2008 Olympic Games. *Journal of travel research*, 48(1):78-91.
- Yayla O. Koç B. Dimanche F. Residents' support for tourism development: Investigating quality-of-life, community commitment, and communication. *EJTR* [Internet]. 2023 Jan. 20 [cited 2023 Oct. 6], 33, 3311. <https://doi.org/10.54055/ejtr.v33i.2762>.
- Yeghaneh B. Cheraghi M. Nasiri S. Haghy Y. Investigating the impact of the role of tourism development in improving the quality of life in rural areas (Case study of Pars Abad Moghan city). *Geography and Human Relationships*, 2021; 3(3): 80-95. Doi: <https://doi.org/10.22034/gahr.2020.256227.1472> [In Persian]